

UZASADNIENIE

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie stanowi nowelizację wskazanych ustaw. Konieczność ich zmiany wynika przede wszystkim z treści wyroków Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r. (sygn. akt K 6/06), z dnia 8 listopada 2006 r. (sygn. akt K 30/06) oraz z dnia 26 marca 2008 r. (sygn. akt K 4/07). W powyższych wyrokach Trybunał stwierdził niezgodność z Konstytucją niektórych przepisów ustaw: Prawo o adwokaturze, o radcach prawnych i Prawo o notariacie.

W wyroku z dnia 19 kwietnia 2006 r. (sygn. akt K 6/06) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją następujących przepisów:

- Art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, zmieniający brzmienie art. 58 pkt 12 lit. b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, Nr 126, poz. 1069 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 124, poz. 1152, z 2004 r. Nr 34, poz. 303, Nr 62, poz. 577 i Nr 202, poz. 2067 oraz z 2005 r. Nr 163, poz. 1361 i Nr 169, poz. 1417) w zakresie, w jakim pozbawił samorząd adwokacki wpływu na ustalenie zasad składania egzaminu adwokackiego, odpowiedniego do sprawowania pieczy nad należytych wykonywaniem zawodu adwokata, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 4 ust. 1a ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, dodany na podstawie art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.
- Art. 66 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 7 lit. a ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim stwarza możliwość dopuszczenia do wykonywania

zawodu adwokata osób, które po złożeniu wskazanych w nim egzaminów nie wykazują się odpowiednią praktyką w zawodzie prawniczym, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

- Art. 66 ust. 1a pkt 2 – 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, dodany na podstawie art. 1 pkt 7 lit. b ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 i art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 76b ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, dodany na podstawie art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, rozumiany jako odnoszący się również do aplikantów adwokackich, którzy rozpoczęli odbywanie aplikacji przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z zasadą ochrony interesów w toku wynikającą z art. 2 Konstytucji.
- Art. 78 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 78i ust. 2 i 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, dodany na podstawie art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

W wyroku z dnia 8 listopada 2006 r. (sygn. akt K 30/06) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją następujących przepisów:

- Art. 2 pkt 23 lit. a ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, zmieniający brzmienie art. 60 pkt 8 lit. c ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, Nr 126, poz. 1069 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r.

Nr 124, poz. 1152, z 2004 r. Nr 34, poz. 303, Nr 62, poz. 577 i Nr 202, poz. 2067, z 2005 r. Nr 163, poz. 1361 i Nr 169, poz. 1417 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711), w zakresie, w jakim pozbawił samorząd radcowski wpływu na ustalenie zasad składania egzaminu radcowskiego, odpowiedniego do sprawowanej pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu radcy prawnego, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

- Art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.
- Art. 25 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim stwarza możliwość dopuszczenia do wykonywania zawodu radcy prawnego osób, które po złożeniu wskazanych w nim egzaminów nie wykazują się odpowiednią praktyką w zawodzie prawniczym, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 25 ust. 2 pkt 2 – 4 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 6 lit. b ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 i art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 36¹ ust. 1 i 6 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.
- Art. 36⁹ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, w brzmieniu nadanym przez art. 2 pkt 20 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

W wyroku z dnia 26 marca 2008 r. (sygn. akt K 4/07) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność z Konstytucją następujących przepisów:

- Art. 12 § 2 pkt 2 – 4 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.
- Art. 12 § 3 w związku z art. 12 § 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.
- Art. 74 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim dotyczy osób wymienionych w art. 12 § 2 pkt 2 – 4 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.
- Art. 74 § 6 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, w zakresie, w jakim pomija udział samorządu notarialnego w ustaleniu zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego, jest niezgodny z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

Niniejszy projekt zawiera zatem przepisy dostosowujące ustawy: Prawo o adwokaturze, o radcach prawnych oraz Prawo o notariacie do sytuacji prawnej zaistniałej po wejściu w życie wyżej wymienionych wyroków – w zakresie, w jakim stwierdzono niezgodność z Konstytucją. W szczególności, zgodnie ze wskazaniem Trybunału Konstytucyjnego, zawartymi w uzasadnieniach wyroku, w projekcie nadano nową treść art. 58, 66, art. 76 ust. 1, art. 77a, 77b, 78, 78a oraz art. 78d – 78i ustawy – Prawo o adwokaturze oraz analogicznie brzmiącym art. 25, art. 32 ust. 2, art. 36, 36¹, 36², 36⁴ – 36⁹ oraz art. 60 ustawy o radcach prawnych oraz art. 12 § 2 oraz art. 74 ustawy – Prawo o notariacie.

Niezależnie od powyższego, projekt zawiera także nowelizację niektórych przepisów dotyczących zasad przeprowadzania naboru na aplikacje adwokacką, radcowską i notarialną. Trybunał Konstytucyjny stwierdził zgodność z Konstytucją przepisów, regulujących przeprowadzanie naboru na powyższe aplikacje w drodze państwowego egzaminu, którego organizacja pozostaje w kompetencji Ministra Sprawiedliwości. Jednak po okresie ponad 2 lat ich stosowania (w tym także przeprowadzenia pełnej procedury związanej z organizacją egzaminów konkursowych, rozpatrywania odwołań od uchwał komisji, badania zgodności z prawem uchwał organów samorządowych o wpisach na listy aplikantów) stwierdzono, że niektóre przepisy wymagają zmiany w celu lepszego funkcjonowania obecnych rozwiązań, usprawnienia procesu naboru, precyzyjnego wskazania zakresu egzaminu na aplikacje, jak i jednoznacznego sformułowania przepisów, które obecnie budzą wątpliwości interpretacyjne. Zmiany wprowadzane przez projekt ustawy w powyższym zakresie są w zasadzie jednolite w odniesieniu do ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych i ustawy – Prawo o notariacie.

Uchylenie art. 4b ust. 1 pkt 2 i ust. 2 jest uzasadnione wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 stycznia 1999 r. (sygn. K 1/98), w którym Trybunał uznał za niekonstytucyjny przepis art. 4b ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo o adwokaturze. Powyższy przepis utracił moc z dniem 17 września 1999 r. w zakresie, w jakim odnosi się do małżonka, krewnego i powinowatego adwokata, pełniących funkcje sędziowskie lub prokuratorskie. Nastąpiło to w związku z obwieszczeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 września 1999 r., opublikowanym w Dz. U. z 1999 r. Nr 75, poz. 853. Trybunał uznał, że art. 4b ust. 1 pkt 2 ustawy – Prawo o adwokaturze narusza szereg zasad gwarantowanych przez Konstytucję, tj. zasadę ochrony małżeństwa i rodziny, równości, prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego, do decydowania o swoim życiu osobistym, do dostępu do służby publicznej, a także wolności wyboru miejsca zamieszkania i pobytu oraz wyboru i wykonywania zawodu. Ponadto Trybunał podkreślił także, że niedopuszczalna

jest ingerencja o znamionach arbitralności, tj. taka, która nie jest konieczna m.in. z uwagi na bezpieczeństwo państwowe lub ochronę praw i wolności innych osób, jeżeli wnika ona w życie prywatne, nie respektując więzi rodzinnych i praw do kontaktów z osobami bliskimi, a także integralności rodziny. Stąd też uznać należy, że zakazy wynikające z zaskarżonych przepisów w sposób arbitralny, jako najbardziej dotkliwe z możliwych, pozbawiają sędziów, a w związku z nimi także adwokatów i radców prawnych oraz prokuratorów, ich praw. Arbitralność tych przepisów wyraża się także w ich nieproporcjonalnej dotkliwości. Przepisy te są zatem nieodpowiednie do istoty zagrożenia bezstronności sędziowskiej. Przesłanki zakazu zostały sformułowane w sposób całkowicie oderwany od zindywidualizowanego i osobistego charakteru zagrożeń bezstronności, powodowanych więzami osobistymi sędziego z osobami, które mogą wywrzeć wpływ na jego poglądy lub postawę, tak że przestaje on być bezstronny i sprawiedliwy.

Biorąc pod uwagę powyższy wyrok Trybunału Konstytucyjnego, a także argumentację zawartą w uzasadnieniu tego wyroku, jest zasadne uchylenie art. 4b ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze, gdyż faktycznie rodzi to obecnie taką sytuację prawną, że adwokatem może być osoba, której małżonek, powinowaty lub krewny jest sędzią czy prokuratorem, ale nie może być adwokatem osoba, której małżonek, powinowaty lub krewny pełni funkcję w organach dochodzeniowo-śledczych.

Dodanie pkt 15 w art. 58 ustawy – Prawo o adwokaturze i pkt 13 w art. 60 ustawy o radcach prawnych w brzmieniu: „współdziałanie z Ministrem Sprawiedliwości, w zakresie określonym w ustawie, w sprawach dotyczących egzaminu adwokackiego/radcowskiego” oraz głębokie zmiany w innych fragmentach powyższych ustaw, czyni zadość wskazówkom Trybunału Konstytucyjnego i zarazem zapewnia organom samorządu adwokackiego i radcowskiego wpływ na ustalanie zasad składania egzaminu zawodowego. Powyższe powoduje, że art. 58 pkt 12 lit. b ustawy – Prawo o adwokaturze oraz

art. 60 pkt 8 lit. c ustawy o radcach prawnych będą w pełni zgodne z Konstytucją.

Zmiana art. 65 pkt 4 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 24 ust. 1 pkt 6 ustawy o radcach prawnych ma charakter jedynie redakcyjny i jest związana m.in. ze zmianą numeracji ustępów w projektowanym art. 66 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz rozszerzenia zastrzeżenia w art. 65 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 25 ustawy o radcach prawnych o dodatkowy ustęp.

W związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającym niezgodność z Konstytucją art. 66 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, projekt ustawy przewiduje nowy katalog osób, które mogą uzyskać wpis na listę adwokatów oraz radców prawnych bez konieczności zdawania egzaminu zawodowego i odbywania aplikacji. Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 66 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 25 ust. 1 ustawy o radcach prawnych do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych mają prawo osoby, które legitymują się odpowiednio wysokim poziomem wiedzy w dziedzinie nauk prawnych oraz posiadają praktykę zawodową w innych zawodach prawniczych. Przyjęty w art. 66 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 25 ust. 1 ustawy o radcach prawnych katalog osób został ustalony w sposób, który pozwala na wyeliminowanie zastrzeżeń Trybunału Konstytucyjnego zawartych w cytowanych wyżej orzeczeniach, dotyczących dopuszczenia do wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego osób, które nie posiadają praktyki prawniczej i zmiana zawodu prawniczego mogła się odbywać na zasadzie automatyzmu, co z kolei mogło utrudniać sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu przez samorząd.

Nie wymaga szczegółowego uzasadnienia uprawnienie do wpisu na listę adwokatów i radców prawnych, profesorów, doktorów habilitowanych nauk prawnych oraz radców i starszych radców Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, posiadających co najmniej 3-letni staż pracy, gdyż w tym zakresie ustawy nie ulegają zmianie.

W stosunku do osób, które zajmowały stanowisko sędziego, prokuratora lub wykonywały zawód adwokata (lub odpowiednio radcy prawnego) albo notariusza, zrezygnowano ze wskazania minimalnego okresu wykonywania określonego zawodu, jako koniecznej przesłanki wpisu na listę. Przyjęty wcześniej model, zgodnie z którym wymagana była 3-letnia praktyka zawodowa w określonym zawodzie prawniczym nie znajdował racjonalnego uzasadnienia, a stanowił jedynie sztuczną przeszkodę utrudniającą zmianę zawodu prawniczego.

Konstruując przepisy, które ustalają przesłanki do uzyskania wpisu na listę adwokatów/radców prawnych bez wymogu odbycia aplikacji, przyjęto jako punkt odniesienia wymogi, jakie są stawiane osobom, które uzyskują uprawnienie do wpisu na listę adwokatów (radców prawnych) po odbyciu aplikacji adwokackiej (radcowskiej), albowiem te przesłanki nigdy nie były kwestionowane. Od takich osób wymaga się:

- zdania egzaminu adwokackiego (stanowiącego potwierdzenie posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności z zakresu prawa);
- odbycia 3,5-letniej aplikacji (stanowiącej potwierdzenie odbycia 3,5-letniej praktyki).

Takie też kryteria przyjęto w projekcie do ustalenia przesłanek, jakie powinny spełnić osoby, które mogą uzyskać wpis na listę adwokatów/radców prawnych bez obowiązku odbycia aplikacji i zdania egzaminu adwokackiego/radcowskiego i w oparciu o takie wymogi (które są stawiane osobom ubiegającym się o wpis na listę adwokatów/radców prawnych po aplikacji) konstruowano uprawnienia do wpisu innych osób, bez wymogu odbycia aplikacji i zdania egzaminu adwokackiego/radcowskiego.

Odnosząc się do poszczególnych kategorii osób, wymienionych w art. 66 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz w art. 25 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, wskazać trzeba, że bezspornie spełnia te kryteria sędzia i prokurator – legitymują się egzaminem sędziowskim lub prokuratorским, których trudność

jest nawet wyższa, aniżeli egzaminu adwokackiego/radcowskiego oraz posiada odpowiednią praktykę w zakresie stosowania prawa (sędzia – co najmniej 6-letnią, tj. 3 lata aplikacji sądowej oraz 3 lata asesury, prokurator – co najmniej 4-letnią, tj. 3 lata aplikacji i 1 rok asesury).

Także radca prawny oraz notariusz legitymują się zdaniem egzaminem radcowskim lub notarialnym, które są porównywalne do egzaminu adwokackiego oraz posiadają co najmniej 3,5-letnią praktykę (radca prawny – w toku 3,5-letniej aplikacji radcowskiej, notariusz – w trakcie 2,5-letniej aplikacji notarialnej oraz co najmniej 1-roczej asesury).

Projekt ustawy umożliwi ponadto wykonywanie zawodu adwokata lub radcy prawnego bez obowiązku odbywania aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego osobom, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po dniu 1 stycznia 1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat:

- a) zajmowały stanowisko asesora sądowego, asesora prokuratorskiego, referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sędziowo-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora lub
- b) wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych.

Regulacja powyższa pozwala na uzyskanie wpisu na listę adwokata lub radcy prawnego osobom, które okres praktyki zawodowej odbywały na różnych stanowiskach (ale łącznie 3 lata), tj. asesora sądowego, asesora prokuratorskiego,

referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowo-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora czy wykonując pracę w kancelarii prawnej. Taka regulacja wskazuje zarazem minimalny okres stażu zawodowego, tj. 3 lata, który podlega sumowaniu oraz rodzaje czynności, które mogą być zaliczone na okres praktyki zawodowej niezbędnej do uzyskania uprawnienia do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych. Przy takim założeniu okres stażu zawodowego może być realizowany w różny sposób. Mając na uwadze, że projekt przewiduje różne formy wykonywania czynności nie tylko na podstawie umowy o pracę, ale również na podstawie umów cywilnoprawnych. Nie ulega wątpliwości, że wykonywanie czynności w toku asesury – nawet w sytuacji, gdy w toku asesury prokuratorskiej podejmowane czynności podlegają aprobacie – uznać należy za praktykę równoważną praktyce aplikanta adwokackiego/radcowskiego, skoro aplikant taki może podejmować czynności tylko jako substytut adwokata/radcy prawnego. Ponadto wiedza prawnicza ww. osób niewątpliwie została zweryfikowana zdanym egzaminem sędziowskim lub prokuratorskim, przy czym w odniesieniu do tej grupy – z uwagi na odmienny charakter praktyk – wprowadzono wymóg zdania egzaminu sędziowskiego/prokuratorskiego nie wcześniej, niż po dniu 1 stycznia 1991 r. Przyjęcie powyższej daty dla oceny wagi zdanego egzaminu sędziowskiego/prokuratorskiego wynika nie tylko z transformacji ustrojowej, jaka miała miejsce w 1989 r., (co oznacza, że zdanie egzaminu w 1991 r. nastąpiło po aplikacji, która odbywała się w nowych warunkach ustrojowych), ale i wprowadzenia wówczas porównywalnego do dzisiejszego zakresu egzaminu sędziowskiego oraz prokuratorskiego, które od tego okresu były przeprowadzane przez sądy i prokuratury apelacyjne (w miejsce jednostek wojewódzkich), co bardzo poważnie wpłynęło na poziom trudności tych egzaminów. Poziom wiedzy prawniczej tej grupy osób został zatem zweryfikowany egzaminem, a ponadto osoby te posiadają odpowiednią praktykę, którą nabyły zarówno w toku aplikacji, jak i w okresie poprzedzającym złożenie wniosku. Podkreślić trzeba, że wykonywanie praktyki w okresie poprzedzającym złożenie wniosku przesądza o konieczności bieżącego

zapoznawania się ze zmianami w prawie. Wprowadzenie zatem wymogu pracy w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych świadczy więc o tym, że osoba ubiegająca się o wpis na listę adwokatów/radców prawnych zapoznała się ze specyfiką pracy w tych zawodach. Podobnie uznać należy, że zatrudnienie (przy spełnieniu pozostałych identycznych warunków) na stanowisku referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora, a także aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego czy aplikanta sądowno-prokuratorskiego przesądza o spełnieniu kryteriów, których wymaga się od osób po odbytej aplikacji adwokackiej i radcowskiej.

Kolejną grupę osób, której projekt przyznaje uprawnienie do wpisu na listę adwokatów/radców prawnych bez obowiązku odbycia aplikacji, stanowią doktorzy nauk prawnych, którzy w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów przez okres co najmniej 3 lat:

- a) zajmowali stanowisko referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowno-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora lub
- b) wykonywali wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych.

Takie rozwiązanie jest uzasadnione niewątpliwym szczególnie wysokim poziomem wiedzy w zakresie nauk prawnych, która została zweryfikowana

w czasie egzaminu państwowego (doktorskiego). Podkreślić należy, że nadanie stopnia doktora nauk prawnych poprzedza obrona rozprawy doktorskiej, która potwierdza zarówno wiedzę teoretyczną kandydata w zakresie nauk prawnych, jak również umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Natomiast kryterium odbycia praktyki spełnia niewątpliwie, zarówno w odniesieniu do doktorów nauk prawnych, jak i osób po egzaminie sędziowskim lub prokuratorskim, wykonywanie w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o której mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego (na podstawie umów cywilnoprawnych lub zatrudnienia w kancelarii), jak również zatrudnienie w charakterze referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego lub asystenta sędziego lub asystenta prokuratora, a także aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego czy aplikanta sądowo-prokuratorskiego przez szczegółowo wskazany w ustawie okres.

Wprowadzony został przepis określający sposób obliczania okresu zatrudnienia uprawniającego do dokonania wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych lub do przystąpienia do egzaminu zawodowego. Ustalono, że w przypadku wykonywania pracy w niepełnym wymiarze okresy zatrudnienia podlegają proporcjonalnemu wydłużeniu.

Należy również wskazać, że zarówno aplikacja sądowa, jak i aplikacja prokuratorska były prowadzone dotychczas w dwóch formach: jako aplikacja etatowa i pozaetatowa. Aplikanci etatowi pracowali w sądzie lub prokuraturze 4 dni w tygodniu, a aplikanci pozaetatowi wykonywali te same czynności co aplikanci etatowi przez 1 dzień w tygodniu, w związku z powyższym w celu prawidłowego i równego zaliczenia praktyki zawodowej, do okresu 3-letniego

stażu zawodowego w przypadku aplikacji pozaetatowej za każdy miesiąc odbywania aplikacji pozaetatowej zaliczona będzie $\frac{1}{4}$ miesiąca.

Wskazać należy, że powyższe przepisy dotyczą asystentów sędziów w rozumieniu ustaw: o Sądzie Najwyższym, Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz Prawo o ustroju sądów administracyjnych, które stanowiska takie przewidują.

Zaproponowane przepisy zostały skonstruowane przy użyciu jednoznacznych i nie budzących wątpliwości wyrażeń, a zatem zostały wyeliminowane zarzuty Trybunału Konstytucyjnego dotyczące naruszenia standardu poprawnej legislacji. Nie budzi wątpliwości, że pojęcie „świadczenie pomocy prawnej” zostało zdefiniowane zarówno w ustawie – Prawo o adwokaturze, jak i w ustawie o radcach prawnych, a projektowane przepisy takim pojęciem się posługują, a także szczegółowo zostały określone wymagane okresy pracy w precyzyjnie zakreślonych ramach czasowych.

Wskazać należy, że otwarcie dostępu do zawodów adwokata, radcy prawnego i notariusza jest celowe nie tylko z uwagi na poprawę dostępności usług przez nich świadczonych, ale i z uwagi na praktyczne zamknięcie rynku pracy dla absolwentów wydziału prawa. Ten ostatni problem był przedmiotem oceny Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), który w pracy „Analiza ograniczeń konkurencji w sektorze wolnych zawodów” (którą objęto farmaceutów, doradców podatkowych, adwokatów, radców prawnych, notariuszy i komorników sądowych) ustalił, że najbardziej restrykcyjne regulacje w zakresie ograniczeń prowadzenia działalności dotyczyły właśnie zawodów prawniczych. Bariery te zostały ocenione dla radców prawnych i adwokatów jako bardzo wysokie. W konsekwencji, UOKiK zarekomendował zmiany w przepisach dotyczących regulowanych zawodów prawnych, polegające przede wszystkim na obniżeniu i zobiektywizowaniu barier wejścia do zawodu. W ocenie projektodawcy, niniejszy projekt czyni zadość powyższymi wnioskami, zawartymi w analizie UOKiK. Kolejnym argumentem przemawiającym za potrzebą otwarcia zawodów prawniczych jest analiza sytuacji adwokatów,

radców prawnych i notariuszy na rynku pracy. Z danych zawartych w zacytowanej wyżej „Analizie...” wynika, że przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych w minimalnym stopniu dotknięci są bezrobociem. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych przedstawicieli tych zawodów, utrzymując się na niskim poziomie, maleje w ostatnich latach. W całym kraju liczba bezrobotnych notariuszy, komorników sądowych lub adwokatów nie przekracza kilkunastu osób w roku. Relatywnie większe, choć także malejące problemy na rynku pracy napotyka radcowie prawni. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych radców prawnych wyniosła bowiem w końcu 2006 r. 105 osób (w końcu 2005 r. – 119, w końcu 2004 r. – 146). Należy zwrócić także uwagę na niskie natężenie bezrobocia rejestrowanego wśród prawników mierzone stopą bezrobocia. Wskaźniki te w końcu 2006 r. (określone szacunkowo) wyniosły: dla adwokatów – 0,13 %, radców prawnych – 0,52 % oraz notariuszy – 0,12 %.

W art. 66 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 2 ustawy o radcach prawnych uregulowano uprawnienie do zdawania egzaminu adwokackiego/radcowskiego bez odbywania aplikacji.

Uprawnienie osób, o których mowa w pkt 1 i 2 art. 66 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 2 ustawy o radcach prawnych nie wymaga szczegółowego uzasadnienia, albowiem w zasadzie treść tych przepisów nie została zmieniona w stosunku do obecnych uregulowań.

Projekt przyznaje uprawnienie do zdawania egzaminu adwokackiego/radcowskiego bez obowiązku odbycia aplikacji także osobom, które po ukończeniu wyższych studiów prawniczych przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 10 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej wykonywały czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1

ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. Zakwestionowanie tego uprawnienia przez Trybunał Konstytucyjny w wyrokach z dnia 19 kwietnia 2006 r. oraz z dnia 8 listopada 2006 r. zostało uzasadnione brakiem dostatecznej precyzyjności użytych w zakwestionowanych przepisach określeń, jak i dowolnością rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej lub wykonywanego zawodu. Przyjęcie zasady, że warunkiem nabycia uprawnienia do przystąpienia do egzaminu zawodowego jest zatrudnienie lub wykonywanie na podstawie umowy cywilnoprawnej czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego wyłącznie w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych wyklucza takie ryzyko. Precyzyjne wskazanie w aktach wykonawczych dokumentów wystawianych przez kancelarie adwokackie, zespoły adwokackie, spółki cywilne, jawne, partnerskie, komandytowe, o których mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o adwokaturze, lub kancelarie radców prawnych, spółki cywilne, jawne, partnerskie, komandytowe, o których mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, które uprawnienie to będą potwierdzać, zapobiegnie w tym zakresie jakimkolwiek nadużyciom czy błędnej interpretacji.

W pkt 4 art. 66 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze (oraz art. 25 ust. 2 ustawy o radcach prawnych i art. 12 § 2 ustawy – Prawo o notariacie) wprowadzono uprawnienie do zdawania egzaminu adwokackiego (radcowskiego, notarialnego) dla osób, które po ukończeniu wyższych studiów prawnych przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 10 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu były zatrudnione w urzędach organów władzy publicznej i wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej na rzecz tych urzędów.

W pkt 5 art. 66 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 2 ustawy o radcach prawnych wprowadzono także uprawnienie do zdawania egzaminu adwokackiego i radcowskiego dla osób, które zdały egzamin sędziowski, prokuratorski lub notarialny. Ustalenie uprawnienia do zdawania egzaminów adwokackich i radcowskich dla tej kategorii osób jest uzasadnione odbywaniem aplikacji sądowej, prokuratorskiej lub notarialnej i zdaniem odpowiednich egzaminów co przesądza o posiadaniu przez nie praktyki (odpowiadającej okresowi aplikacji) i wiedzy (co potwierdził zdany egzamin sędziowski, prokuratorski lub notarialny).

Ponadto w pkt 6 art. 66 ust. 2 ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 25 ust. 2 ustawy o radcach prawnych oraz art. 12 § 2 ustawy – Prawo o notariacie wprowadzono także uprawnienie do zdawania egzaminu adwokackiego, radcowskiego i notarialnego dla osób, które zajmują stanowisko radcy lub starszego radcy Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa, a nie posiadają wymaganego przy wpisie na listę adwokatów lub radców prawnych doświadczenia zawodowego. Przyznanie powyższego uprawnienia jest uzasadnione tym, że osoby, które zajmują stanowisko radcy lub starszego radcy Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa i legitymują się 3-letnim stażem zawodowym, posiadają prawo do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych bez wymogu odbycia stosownej aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego.

Zasadne jest także uchylenie art. 67 ustawy – Prawo o adwokaturze, który stanowi, że osoby, które wykonywały zawód sędziego lub prokuratora nie mogą w ciągu dwóch lat od zaprzestania wykonywania zawodu wykonywać zawodu adwokata w okręgu tej izby adwokackiej, w której zajmowały powyższe stanowisko. Należy zauważyć, że w ustawie o radcach prawnych nie ma takiego ograniczenia w stosunku do radców prawnych, a z uwagi na coraz bardziej zbliżające się zakresy kompetencyjne obu zawodów, nie znajduje uzasadnienia tak rozbieżne traktowanie tych dwóch grup zawodowych. Wskazać należy, że zakaz wynikający z omawianego przepisu, nie dotyczy sędziów Trybunału

Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, Sądu Najwyższego, sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz prokuratorów Prokuratury Krajowej. Wynika to z faktu, że gdyby ten zakaz także ich obejmował, nie mogliby, po zrzeczeniu się funkcji sędziego czy prokuratora, wykonywać zawodu adwokata na terenie całego kraju. Skoro jednak przepisu tego nie stosuje się wobec enumeratywnie wymienionych w art. 67 sędziów i prokuratorów, którzy tak samo, jak inni sędziowie, mają kontakt z aktami sądowymi, niejednokrotnie w bardzo istotnych i skomplikowanych pod względem procesowym sprawach, to brak argumentów przemawiających za utrzymaniem obowiązującego stanu prawnego w omawianym zakresie.

Zmiana art. 68 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 24 ustawy o radcach prawnych jest spowodowana nowelizacją przepisów określających katalog osób uprawnionych do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych bez wymogu odbycia aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego. Dostosowany został katalog dokumentów, które osoba ubiegająca się o wpis jest obowiązana dołączyć do wniosku.

W projekcie znowelizowano przepisy wszystkich ustaw, dotyczące terminów dla podjęcia poszczególnych czynności przez okręgowe rady adwokackie oraz rady okręgowych izb radców prawnych związanych z wpisem na listę aplikantów adwokackich i radcowskich. Obecnie rozpatrzenie wniosku o wpis na listę aplikantów adwokackich lub radcowskich następuje w terminie 30 dni, a następnie w terminie kolejnych 30 dni organy samorządów zawodowych przekazują uchwałę do Ministra Sprawiedliwości.

Taka procedura jest zbyt długa (trwa 90 dni) i prowadzi do tego, że nie jest czasem możliwe dokonanie wpisu przed rozpoczęciem roku szkoleniowego. W projekcie skrócono powyższe terminy, co znacznie usprawni procedurę wpisu na poszczególne listy aplikantów. Ponadto, celowi temu służy regulacja z art. 76 ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 32 ust. 2 ustawy o radcach prawnych, zgodnie z którymi aplikacja adwokacka i radcowska będzie się rozpoczynać dnia 1 stycznia. Ustawowe uregulowanie terminu rozpoczęcia aplikacji adwokackiej

i radcowskiej jest też niezbędne z uwagi na zasadę, że egzamin zawodowy (po aplikacji) rozpoczyna się w tym samym dniu w całej Polsce. Rozbieżne terminy rozpoczęcia aplikacji w poszczególnych radach czy izbach, skutkowałyby różnymi terminami ich zakończenia, co przy jednolitym terminie rozpoczęcia egzaminu zawodowego mogłoby powodować konieczność wielomiesięcznego oczekiwania przez aplikantów na egzamin.

Projekt ustawy wprowadza nową nazwę egzaminu na aplikacje adwokacką, radcowską i notarialną, zastępując dotychczasową nazwę „egzamin konkursowy” nazwą „egzamin wstępny”. Nazwa „egzamin konkursowy” nie jest adekwatna do obecnego stanu prawnego, gdyż o konkursowym charakterze egzaminu można mówić wówczas, gdy jest z góry określona liczba miejsc, w związku z czym do przyjęcia kandydata jest potrzebne osiągnięcie przez niego odpowiednio wysokiej lokaty na liście osób, które uzyskały pozytywne noty egzaminacyjne. Zarówno w obecnym systemie, jak i w projektowanych zmianach wyłącznie uzyskanie odpowiedniego progu punktowego gwarantuje zdanie egzaminu i przyjęcie na aplikację, dlatego zasadnym było dokonanie powyższej zmiany.

W art. 69 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz w art. 31¹ ustawy o radcach prawnych w ust. 2 przewidziano możliwość zwrotu przez Ministra Sprawiedliwości do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej izby radców prawnych uchwały wraz z aktami osobowymi kandydata w przypadku, gdy zawarty w aktach osobowych wniosek o wpis nie zawiera wszystkich wymaganych informacji lub dokumentów. Praktyka wykazała, że okręgowe rady adwokackie lub rady okręgowych izb radców prawnych często dokonują wpisów na listy aplikantów na podstawie niekompletnych wniosków np. informacja o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego opatrzona jest datą wcześniejszą niż miesiąc przed jej złożeniem, co powoduje, że ustawowo oznaczony termin 30 dni, w którym Minister Sprawiedliwości może wyrazić sprzeciw jest trudny, a czasami wręcz niemożliwy do zachowania – w sytuacji konieczności wezwania do uzupełnienia wniosku. W art. 69a ustawy – Prawo o adwokaturze oraz w art. 31² ustawy o radcach prawnych doprecyzowano także, że

„niezwłocznie” po dokonaniu wpisu na listę aplikantów adwokackich lub radcowskich okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radcowskiej wyznacza aplikantowi ślubowanie – skoro termin między egzaminem wstępnym a rozpoczęciem aplikacji jest względnie krótki (ok. 3 miesiące), a procedura wpisu względnie długa, wszystkie czynności – w tym także ślubowanie – powinny być podejmowane „niezwłocznie”.

W art. 75 ust. 3 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz w art. 33 ust. 3 ustawy o radcach prawnych uległ zmianie moment, od którego liczy się 2-letni okres na złożenie wniosku o wpis na listę aplikantów. Termin ten będzie liczony od dnia doręczenia uchwały o wyniku egzaminu wstępnego, nie zaś od dnia ogłoszenia wyników egzaminu konkursowego, co rodziło w obecnym stanie prawnym szereg problemów interpretacyjnych.

Projekt ustawy przewiduje w art. 75a ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 33¹ ustawy o radcach prawnych oraz w art. 71b ustawy – Prawo o notariacie możliwość powołania przez Ministra Sprawiedliwości dodatkowych komisji kwalifikacyjnych do przeprowadzenia określonego egzaminu. Regułą jest, że komisje kwalifikacyjne są powoływane na kadencję dwuletnią. Z uwagi jednak na fakt, że nie jest możliwym przewidzenie z dwuletnim wyprzedzeniem, ile osób przystąpi do egzaminu wstępnego lub też egzaminu zawodowego (liczba ta znana jest dopiero 45 dni przed wyznaczoną datą danego egzaminu, z uwagi na określony w ten sposób termin składania wniosków), może zaistnieć potrzeba powołania dodatkowych komisji kwalifikacyjnych na obszarach właściwości tych okręgowych rad adwokackich, izb radców prawnych, czy izb notarialnych, gdzie ilość kandydatów będzie tak duża, że uniemożliwi sprawne i szybkie przeprowadzenie egzaminu. Taka możliwość zapewni sprawne przeprowadzenie egzaminów. Równocześnie w ustawie – Prawo o notariacie wprowadzono możliwość powoływania jednej komisji kwalifikacyjnej na obszarze kilku izb notarialnych i tym samym ujednolicono w tym zakresie przepisy, w sposób analogiczny jak w ustawie – Prawo o adwokaturze i ustawie o radcach prawnych.

W kolejnym ust. 3 doprecyzowano dotychczasowe brzmienie tego przepisu oraz zmieniono zakres dziedzin prawa będących przedmiotem egzaminu wstępnego. Proponuje się zrezygnowanie z egzaminowania z zakresu prawa finansowego (jest to dziedzina prawa o charakterze bardzo szczegółowym i jej znajomość powinna być dopiero przedmiotem szkolenia aplikantów) oraz zasad etyki zawodowej (znajomość zasad etyki zawodowej powinna być przedmiotem szkolenia na aplikacji, a nie wyznacznikiem zaliczenia egzaminu wstępnego). W przypadku egzaminu wstępnego na aplikację notarialną nie zrezygnowano z prawa finansowego, gdyż stanowi ono istotną część szkolenia w trakcie aplikacji notarialnej. Ponadto, mając na uwadze, że notariusz jest płatnikiem podatków, zatem już na etapie egzaminu wstępnego kandydat powinien wykazać się podstawową wiedzą w tym zakresie. Notariusz działa jako osoba zaufania publicznego i korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym, nie powinno zatem budzić wątpliwości, że kandydat na aplikanta notarialnego powinien znać podstawowe zagadnienia z zakresu postępowania sądowno-administracyjnego oraz prawa ustroju prokuratur. Generalnie celem tych zmian jest wprowadzenie zasady, zgodnie z którą, egzamin wstępny powinien być egzaminem, który weryfikuje ogólną wiedzę prawniczą zdobytą na studiach.

Projekt ustawy przesądza, że egzamin wstępny na aplikację adwokacką i radcowską odbywa się w tym samym dniu (art. 75a ust. 4) i – w konsekwencji – na podstawie tego samego testu. Rozwiązanie to jest skutkiem faktu, że zakres przedmiotowy, podlegający sprawdzeniu podczas egzaminu wstępnego w obu ustawach jest określony identycznie. Doświadczenia z egzaminu na aplikację, przeprowadzonego w grudniu 2005 r. wykazały, że testy na każdą z aplikacji znacznie różniły się poziomem trudności, co spowodowało, iż egzamin konkursowy na aplikację adwokacką pozytywnie zdało ok. 80 %, a na radcowską – zaledwie ok. 30 % zdających. Takie rozróżnienie wymagań nie jest uzasadnione w sytuacji coraz większego zrównania tych zawodów. Z drugiej strony nie jest możliwe obiektywne określenie poziomu trudności testu, gdy

każdy z testów przygotowuje odrębny zespół, którego praca ma charakter poufny.

W celu umożliwienia Ministrowi Sprawiedliwości wyznaczenia terminów egzaminów (wstępnych i zawodowych), które będą zbieżne z terminami zakończenia sesji egzaminacyjnych kończących studia prawnicze oraz aplikacji, projekt ustawy zakłada, że egzaminy te będą odbywały się raz w roku, w terminie wskazanym przez Ministra Sprawiedliwości. Taka regulacja z jednej strony pozostawia pewną swobodę Ministrowi Sprawiedliwości, który przy wyznaczeniu terminu egzaminu wstępnego musi brać pod uwagę rozmaite uwarunkowania zewnętrzne.

Kolejna zmiana wprowadzona do art. 75a ust. 5 ustawy – Prawo o adwokaturze dotyczy wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką. Obecnie przepisy zezwalają na wyznaczenie takiego terminu w wypadku zaistnienia zdarzenia losowego. Projekt ustawy przewiduje zastąpienie tego określenia wyrażeniem bardziej pojemnym znaczeniowo: „w wypadku zaistnienia przeszkody uniemożliwiającej”. Taki zapis pozwoli na wyznaczenie dodatkowego terminu egzaminu w sytuacji, gdy do przeprowadzenia egzaminu nie doszło z innej przyczyny, niż zdarzenie losowe. Analogiczna zmiana wprowadzana jest w art. 33¹ ust. 5 ustawy o radcach prawnych oraz w art. 71b § 6 ustawy – Prawo o notariacie.

Konsekwencją rozwiązań, dotyczących jednolitego testu na obie aplikacje, jest zmiana przepisu (art. 75b) dotyczącego zespołu do układania pytań na egzaminy wstępne na aplikację adwokacką i radcowską przez powoływanie, na mocy ustawy – Prawo o adwokaturze, jednego zespołu, składającego się, poza przedstawicielami Ministra Sprawiedliwości, z reprezentantów zarówno Naczelnej Rady Adwokackiej, jak i Krajowej Rady Radców Prawnych.

W ust. 6 art. 75b ustawy – Prawo o adwokaturze oraz analogicznie brzmiących przepisach pozostałych ustaw przewidziano obowiązek publikowania wykazu tytułów aktów prawnych, z których wybrane stanowią podstawę opracowania pytań testowych na egzamin wstępny. Celem tego rozwiązania jest

wprowadzenie jasnych i jednoznacznych zasad egzaminu, umożliwiających osobom przystępującym właściwe przygotowanie się do egzaminu. Ponadto dodatkowym uzasadnieniem takiego rozwiązania jest wprowadzenie reguły, zgodnie z którą celem egzaminu wstępnego ma być weryfikacja wiedzy prawniczej kandydata, oparta o obiektywne i przejrzyste reguły – nie zaś inne pozamerytoryczne przesłanki. Taka regulacja daje kandydatom pełną wiedzę, z jakich aktów prawnych powinni przygotowywać się do egzaminu, gdyż syntetyczne określenie dziedzin prawa, zawarte w art. 75a ust. 3 ustawy – Prawo o adwokaturze może rodzić wątpliwości co do zakresu egzaminu.

Egzaminy wstępne odbywają się w oparciu o zestaw pytań, w formie testu jednokrotnego wyboru, przygotowany przez zespół, który po zakończeniu prac przekazuje go Ministrowi Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości dokonuje drukowania testu w ilościach odpowiadających ilości kandydatów na egzamin wstępny. Kluczowe znaczenie ma zatem zachowanie bezpieczeństwa pytań. W ocenie projektodawcy, gwarancję taką dają wyłącznie wyspecjalizowane firmy, posiadające stosowne certyfikaty bezpieczeństwa np. Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych. Skorzystanie jednak z firmy zewnętrznej oznacza konieczność zastosowania procedury wynikającej z ustawy – Prawo zamówień publicznych. Przy uregulowaniach ustawy co do terminów składania wniosków jest to de facto niemożliwe – informacje co do wielkości zamówienia stają się znane 45 dni przed egzaminem. Termin ten jest zdecydowanie za krótki dla przeprowadzenia postępowania w trybie ustawy – Prawo zamówień publicznych, np. przetargu. Z tej przyczyny w projekcie wyłącza się stosowanie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych w odniesieniu do wydrukowania i doręczania pytań na egzamin wstępny, jednocześnie wprowadzając delegację dla Ministra Sprawiedliwości do określenia, w drodze rozporządzenia, wewnętrznej procedury udzielenia zamówienia, które zapewni zachowanie uczciwej konkurencji oraz równe traktowanie wykonawców, mając na uwadze konieczność zabezpieczenia pytań przed nieuprawnionym ujawnieniem. Podobne rozwiązanie przyjęto odnośnie wydrukowania

i doręczania zestawów pytań testowych oraz zadań na egzaminy zawodowe (art. 77a ust. 11 i 13 ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 36 ust. 11 i 13 ustawy o radcach prawnych oraz art. 74 § 17 i 19 ustawy – Prawo o notariacie).

Co do trybu składania wniosków o dopuszczenie do egzaminu wstępnego, w art. 75c ustawy – Prawo o adwokaturze oraz analogicznie brzmiących przepisach pozostałych ustaw wprowadzono możliwość złożenia zgłoszenia o przystąpieniu do egzaminu wstępnego przez osoby, które w dacie upływu terminu składania dokumentów nie przystąpiły jeszcze do egzaminu magisterskiego. Jest to wynikiem wielu postulatów środowisk studentów prawa. Wielokrotnie termin obrony pracy magisterskiej wyznaczany jest niezależnie od woli studenta. Celowym jest zatem wprowadzenie przepisu, który pozwoli jak największej liczbie osób, które spełniają kryteria ustawowe, jednak egzamin magisterski zdały w okresie bezpośrednio poprzedzającym termin egzaminu wstępnego, złożyć dokumenty uprawniające do przystąpienia do egzaminu wstępnego. Możliwość taka została uzależniona od doręczenia do siedziby komisji nie później niż 7 dni przed egzaminem właściwego dokumentu.

Ponadto – co do terminów składania powyższych wniosków – doprecyzowano, że termin ten nie podlega przywróceniu. W dotychczasowej praktyce istniały wątpliwości co do takiej możliwości, prowadzące nawet do zaskarżeń do sądów administracyjnych. Z uwagi na specyfikę egzaminu wstępnego i bardzo długi (45 dni) termin składania wniosków od dnia ogłoszenia, możliwość przywrócenia terminu powinna być wykluczona.

Jednocześnie w przepisie art. 75c rozszerzono katalog spraw, w których możliwe jest odwołanie się od decyzji przewodniczącego komisji do Ministra Sprawiedliwości. Dotychczas taka możliwość istniała w przypadku niedopuszczenia do egzaminu z powodu nieuiszczenia opłaty oraz złożenia zgłoszenia po terminie. Brak było natomiast możliwości odwołania się, jeżeli wniosek zawierał braki formalne. Projektowana zmiana wprowadza taką możliwość, dając jednocześnie przewodniczącemu komisji uprawnienie do

zmiany postanowienia (bez przesyłania Ministrowi Sprawiedliwości), jeżeli zażalenie jest uzasadnione.

Doprecyzowaniu uległy zasady zwrotu opłat za egzamin wstępny (art. 75d ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze i analogicznie brzmiące przepisy pozostałych ustaw). Kandydatowi przysługuje prawo do zwrotu dwóch trzecich uiszczonej opłaty w przypadku: pozostawienia zgłoszenia bez rozpoznania, wydania decyzji odmawiającej dopuszczenia do udziału w egzaminie wstępnym, albo złożenia pisemnego oświadczenia kandydata o odstąpieniu od udziału w egzaminie wstępnym. Kandydat jest więc uprawniony do zwrotu dwóch trzecich uiszczonej opłaty z uwagi na fakt, że w momencie złożenia wniosku o przystąpienie do egzaminu wstępnego, inicjuje on powstanie po stronie komisji wydatków finansowych (np. koszty korespondencji, zakładania akt osobowych, wydrukowania testu), co uzasadnia poniesienie przez niego wydatku w postaci jednej trzeciej uiszczonej wysokości opłaty. Ponadto doprecyzowano termin zwrotu powyższej opłaty.

W kolejnej zmianie, dotyczącej art. 75e ustawy – Prawo o adwokaturze i analogicznie brzmiących przepisach pozostałych ustaw, wprowadzono instytucję zastępcy przewodniczącego komisji kwalifikacyjnej. Dotychczas przewidziano jedynie funkcję przewodniczącego. Tymczasem przewodniczący posiada szerokie i wyłączne kompetencje m.in. w zakresie badania wniosków o dopuszczenie do egzaminów, czy też w zakresie jego organizacji i jego nieobecność z przyczyn losowych może de facto sparaliżować pracę komisji kwalifikacyjnej, co uzasadnia powołanie instytucji jego zastępcy.

Konieczność zmiany ust. 12 powyższego artykułu oraz art. 33⁵ ust. 12 ustawy o radcach prawnych wynika z faktu, że komisja kwalifikacyjna, której delegacja dotyczy przeprowadza obecnie wyłącznie egzamin wstępny, a nie jak poprzednio także egzamin zawodowy.

Praktyka funkcjonowania komisji wskazuje, że brak przesłanek do utrzymania w mocy art. 75f ust. 6 ustawy – Prawo o adwokaturze i analogicznie brzmiących przepisów pozostałych ustaw. Istnienie dotychczasowego przepisu dotyczącego

wyłączenia członka komisji z prac komisji na czas przeprowadzania egzaminu, jeżeli kandydat zakwalifikowany do egzaminu był osobą pozostającą wobec niego w stosunku zależności służbowej, znacznie utrudniał funkcjonowanie komisji. Taka regulacja powodowała przede wszystkim wyłączenie członków komisji, którzy nie byli bezpośrednimi przełożonymi kandydatów dopuszczonych do egzaminu. Wykreślenie tego przepisu nie wpłynie na bezstronność członków komisji, a usprawni sposób ich powoływania.

Ponadto w art. 75h ustawy – Prawo o adwokaturze oraz analogicznie brzmiących przepisach pozostałych ustaw wprowadzono ust. 1a oraz ust. 2a, które dotychczas były uregulowane w aktach wykonawczych, a regulują prawa osób przystępujących do egzaminu wstępnego oraz uprawnienia przewodniczącego komisji kwalifikacyjnej.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 75i ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 33⁹ ust. 1 ustawy o radcach prawnych i art. 71j § 1 – Prawo o notariacie egzamin wstępny polegać ma na rozwiązaniu testu składającego się z zestawu 150 pytań zamiast, jak dotychczas, 250 pytań. Praktyka w przeprowadzaniu egzaminów na aplikacje pokazała, że wymóg stworzenia zestawu pytań w liczbie 250 powodował, że pytania musiały być nadmiernie szczegółowe, aby wypełnić zestaw. Liczba 150 pytań testowych z pewnością pozwoli w sposób rzetelny przeegzaminować kandydatów. Pozytywny wynik z egzaminu wstępnego otrzymuje kandydat, który uzyskał z testu co najmniej 100 punktów, co stanowi ok. 66,66 % prawidłowo udzielonych odpowiedzi. Ponadto w dodanym ust. 1a doprecyzowano pojęcie testu, bowiem w toku procedury odwoławczej stwarzało to wiele problemów interpretacyjnych, a także było przedmiotem orzeczeń sądów administracyjnych.

Według uregulowań ustawowych (proponowane brzmienie art. 75j ustawy – Prawo o adwokaturze, art. 33¹⁰ ustawy o radcach prawnych i art. 71k ustawy – Prawo o notariacie), proponuje się wprowadzenie nowego trybu odwoławczego od uchwały ustalającej wynik egzaminu wstępnego. Zgodnie z nowym trybem (z uwagi na fakt, że egzamin wstępny jest egzaminem

testowym), jeżeli w trakcie ponownego rozpoznania sprawy na skutek złożenia odwołania od wyniku egzaminu, zostanie stwierdzony błąd rachunkowy lub inna oczywista omyłka pisarska zawarta w uchwale komisji kwalifikacyjnej, Minister Sprawiedliwości uchyla uchwałę i przekazuje sprawę komisji kwalifikacyjnej do ponownego rozpoznania. Przepis ten nie narusza art. 138 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego. Wprowadzono także wyraźny przepis, że odwołania od wyniku egzaminu wstępnego Minister Sprawiedliwości rozpoznaje w formie decyzji administracyjnej.

Przepisem porządkującym jest również dodanie w ustawie – Prawo o adwokaturze (art. 76 ust. 1) i ustawie o radcach prawnych (art. 32 ust. 2) terminu rozpoczęcia aplikacji i wyznaczenie tej daty na dzień 1 stycznia. Tym samym wyeliminowane zostaną sytuacje, w których aplikacja rozpoczynałaby się w różnych terminach, nie tylko w poszczególnych radach lub izbach, ale nawet odmiennie dla poszczególnych aplikantów. Ponadto rozwiązanie to porządkuje sytuację aplikantów, którzy mają – zgodnie z przepisami – uprawnienie do złożenia wniosku o wpis na listę aplikantów w ciągu dwóch lat od uzyskania pozytywnego wyniku z egzaminu wstępnego. Jeżeli nie zostaną oni skutecznie wpisani na listę aplikantów przed rozpoczęciem aplikacji, rozpoczynają tę aplikację w roku następnym. Tym samym unika się sytuacji, w której różne osoby będą rozpoczynały aplikację w różnym terminie. Wobec faktu, że termin egzaminu zawodowego jest jednolity w skali kraju dla danej korporacji i wyznaczany przez Ministra Sprawiedliwości, niezbędne stało się takie uregulowanie terminów rozpoczęcia i zakończenia aplikacji, aby kończyła się ona w jednym terminie w całym kraju.

Wykreślono również przepis dotyczący ogólnej zasady odbywania praktyk w toku aplikacji. Dotychczas, co najmniej 6 miesięcy aplikacji odbywało się w sądzie, prokuraturze, kancelarii notarialnej lub innej instytucji publicznej na podstawie skierowania okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych. Taki przepis rodził wiele wątpliwości natury prawnej i etycznej, m.in. co do zasad dostępu aplikantów do tajemnicy służbowej,

nieograniczonego wglądu do akt sądowych, udziału w naradzie składu orzekającego w przypadku protokołowania przez aplikanta w sytuacji jednoczesnego podporządkowania sędziemu – patronowi w czasie praktyki w sądzie oraz patronowi – adwokatowi (radcy prawnemu), etc. Tymczasem celem aplikacji adwokackiej lub radcowskiej jest przygotowanie do wykonywania zawodu adwokata (i analogicznie – radcy prawnego), a zatem wyłącznie właściwą jest praktyka prowadzona przez patrona – adwokata (radcę prawnego), który z perspektywy tego zawodu powinien zapoznać aplikanta z zasadami funkcjonowania sądu, prokuratury czy innej instytucji publicznej. Nie ma uzasadnienia – z punktu widzenia troski o skuteczność aplikacji – praktyka w sądzie lub prokuraturze czy innej instytucji publicznej i wykonywanie czynności, które w przyszłości nigdy nie będą należały do kompetencji adwokata lub radcy prawnego (np. protokołowanie rozpraw, pisanie projektów uzasadnień orzeczeń sądowych, przygotowywanie projektów orzeczeń etc). Także zatem z uwagi na pieczę, jaką korporacje powinny sprawować nad właściwym przygotowaniem do wykonywania zawodu, praktyka powinna odbywać się wyłącznie pod opieką patrona – adwokata (radcy prawnego) i tylko w ramach tych czynności, do których uprawnieni są adwokaci i radcowie prawni.

W odniesieniu do egzaminów zawodowych: adwokackiego i radcowskiego zawarte w projekcie zmiany czynią zadość wytycznym wskazanym w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego, jak również, niezależnie od powyższego proponuje się nową formę egzaminów zawodowych. W związku z wytycznymi Trybunału Konstytucyjnego określono nową konstrukcję zespołu do przygotowania pytań i zadań na egzamin adwokacki lub radcowski. Zespół jest powoływany przez Ministra Sprawiedliwości i składa się w równej liczbie z osób wyznaczonych przez obie strony. Wprowadzono również nowe regulacje dotyczące komisji przeprowadzających egzaminy zawodowe, które mają być tworzone w taki sam sposób. Te elementy konsensusu i parytetu czynnika państwowego i samorządowego niewątpliwie oznaczają zasadniczą poprawę pozycji tego drugiego, w porównaniu z rozwiązaniami wprowadzonymi nowelą z dnia

30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw. To nowe rozwiązanie implikuje zarazem obowiązek lojalnego współdziałania w sposób maksymalnie zgodny z interesem publicznym, dotyczący w tym wypadku rzetelnego przeprowadzania egzaminów adwokackich i radcowskich w sposób i terminach przewidzianych w ustawie.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 77a ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 36 ustawy o radcach prawnych, zestaw pytań testowych oraz zadania na egzamin zawodowy będzie przygotowywać centralny zespół, którego skład w stosunku do obecnych uregulowań został zmieniony w ten sposób, aby większy wpływ na brzmienie pytań i zadań posiadali przedstawiciele danej korporacji. Podobnie, jak w przypadku komisji egzaminacyjnych, proponuje się skład mieszany, który z jednej strony zapewni wpływ środowiska zawodowego na sporządzenie zestawu pytań testowych oraz zadań, a z drugiej strony zagwarantuje wpływ czynnika państwowego na prawidłowy przebieg egzaminu. Ustalenie jednolitego zestawu pytań testowych oraz jednolitych zadań na egzaminie ujednolici poziom egzaminu na terenie całego kraju. Nowym rozwiązaniem jest obowiązek publikowania na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w Biuletynie Informacji Publicznej zatwierdzonego przez Ministra Sprawiedliwości wykazu tytułów aktów prawnych, z których wybrane stanowią podstawę do opracowania pytań testowych na egzamin zawodowy – adwokacki i radcowski. Celem tego rozwiązania jest wprowadzenie jasnych i przejrzystych zasad egzaminowania, umożliwiających obiektywną ocenę wiedzy osób egzaminowanych oraz wprowadza dla osób przygotowujących się do tego egzaminu pewność co do zakresu wymagań na egzaminie.

Ponadto w celu zagwarantowania samorządowi adwokackiemu i radcowskiemu uczestnictwa w działaniach merytorycznych związanych z określeniem zakresu egzaminu adwokackiego i radcowskiego wprowadzono możliwość zgłaszania zespołowi przez okręgowe rady adwokackie i rady okręgowych izb radców prawnych propozycji pytań testowych i odpowiedzi oraz propozycji zadań.

W art. 77b ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 36¹ ust. 1 ustawy o radcach prawnych został określony katalog osób uprawnionych do przystąpienia do egzaminu adwokackiego i radcowskiego.

Projekt ustawy przewiduje (art. 78 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 36¹ ustawy o radcach prawnych), aby egzamin adwokacki i radcowski przeprowadzały komisje egzaminacyjne powołane przez Ministra Sprawiedliwości. Komisje będą mogły zostać powołane na obszarze jednej lub kilku izb adwokackich lub radcowskich. Dzięki takiemu rozwiązaniu, odpadnie potrzeba powoływania komisji egzaminacyjnych dla przeegzaminowania kilku kandydatów – w przypadku małej liczby zdających na terenie danej izby, będzie istniała możliwość powołania wspólnej komisji dla kilku izb adwokackich lub radcowskich. Komisja egzaminacyjna będzie się składać z 8 członków: czterech adwokatów wskazanych jako egzaminatorów przez Naczelną Radę Adwokacką i czterech przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości wskazanych jako egzaminatorów – w przypadku egzaminu adwokackiego lub z czterech radców prawnych wskazanych jako egzaminatorów przez Krajową Radę Radców Prawnych i czterech przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości wskazanych jako egzaminatorów – w przypadku egzaminu radcowskiego. Taki skład komisji ma zapewnić znaczący wpływ członków korporacji na jego przebieg, przy jednoczesnej obecności przedstawicieli władzy wykonawczej, którzy będą czuwać nad prawidłowym i rzetelnym przebiegiem egzaminu. Kontrola państwa nad przebiegiem egzaminu jest niezbędna, albowiem członkowie samorządu adwokackiego i radcowskiego mają przywilej reprezentowania osób w sprawach przyznawanych z urzędu. W związku z tym, państwo jest w równym stopniu, co samorząd adwokacki i radcowski, zainteresowane prawidłowym i rzetelnym przebiegiem egzaminu. Jednocześnie wprowadzono instytucję zastępcy egzaminatora, która ma na celu usprawnienie przebiegu egzaminu. Na zastępców egzaminatorów wskazywać będzie: Naczelna Rada Adwokacka (czterech adwokatów) i Minister Sprawiedliwości (czterech przedstawicieli) – w przypadku egzaminu adwokackiego lub Krajowa Rada Radców Prawnych (czterech

radców prawnych) i Minister Sprawiedliwości (czterech przedstawicieli) – w przypadku egzaminu radcowskiego. W przypadku konieczności wyłączenia się z prac komisji egzaminacyjnej albo zaistnienia przeszkody uniemożliwiającej udział w pracach komisji egzaminacyjnej egzaminatora może nastąpić sparaliżowanie pracy komisji egzaminacyjnej. Instytucja zastępcy egzaminatora ma zapobiec takim sytuacjom, ponieważ w przypadku niemożności udziału egzaminatora w pracach komisji egzaminacyjnej przeprowadza jego zastępca. Ust. 9 reguluje kwestie konieczności wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu, z uwagi na wystąpienie przeszkody uniemożliwiającej jego przeprowadzenie. W ust. 10 przewidziano uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do wydania, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej, regulaminu przeprowadzenia egzaminu adwokackiego. Konieczność zmiany ust. 13 powyższego artykułu (i analogicznie brzmiącego przepisu ustawy o radcach prawnych) wynika z faktu, że komisja egzaminacyjna, której delegacja dotyczy, przeprowadza obecnie wyłącznie egzamin zawodowy.

Art. 78a ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 36² ustawy o radcach prawnych jest przepisem o charakterze organizacyjnym, mającym usprawnić przystępowanie do egzaminu końcowego. W ust. 2 powyższych artykułów oraz w § 6 art. 74a ustawy – Prawo o notariacie nałożono obowiązek na okręgowe rady adwokackie, rady okręgowych izb radców prawnych i rady izb notarialnych dostarczania w terminie 7 dni list osób, które zakończyły aplikację do terytorialnie właściwych komisji i Ministrowi Sprawiedliwości, zastąpiono przepisy mówiące, że właściwe organy samorządu dostarczają te listy w terminie do dnia 31 marca. Określenie w ustawie takiego sztywnego terminu wydaje się niecelowe, a ponadto – wobec wprowadzenia rozpoczęcia aplikacji adwokackiej i radcowskiej z dniem 1 stycznia – niezgodne byłoby z terminem zakończenia aplikacji.

Doprecyzowaniu uległy zasady zwrotu opłat za egzamin końcowy (art. 78b ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze i analogicznie brzmiące przepisy pozostałych ustaw). Kandydatowi przysługuje prawo do zwrotu dwóch trzecich

uiszczonej opłaty w przypadku: pozostawienia zgłoszenia bez rozpoznania, wydania decyzji odmawiającej dopuszczenia do udziału w egzaminie albo złożenia pisemnego oświadczenia kandydata o odstąpieniu od udziału w egzaminie. Kandydat jest więc uprawniony do zwrotu dwóch trzecich uiszczonej opłaty z uwagi na fakt, że w momencie złożenia wniosku o przystąpienie do egzaminu, inicjuje on powstanie po stronie komisji wydatków finansowych (np. koszty korespondencji, zakładania akt osobowych, wynajęcia sali, obsługi administracyjnej i biurowej), co uzasadnia poniesienie przez niego wydatku w postaci jednej trzeciej uiszczonej opłaty. Doprecyzowano także termin zwrotu powyższej opłaty.

Celem egzaminu zawodowego jest sprawdzenie przygotowywania prawniczego osoby zdającej do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu adwokata albo radcy prawnego. W odróżnieniu od obecnej konstrukcji egzaminu zawodowego, egzamin ten będzie przeprowadzany wyłącznie w formie pisemnej i będzie składał się z pięciu części. Pierwsza część egzaminu adwokackiego lub radcowskiego będzie polegać na rozwiązaniu testu składającego się z zestawu 100 pytań zawierających po trzy propozycje odpowiedzi, z których tylko jedna jest prawidłowa. Część ta będzie oceniana za pomocą ocen pozytywnych, czyli: celująca – w przypadku uzyskania 95 – 100 pkt, bardzo dobra – w przypadku uzyskania 85 – 94 pkt, dobra – w przypadku uzyskania 75 – 84 pkt, dostateczna – w przypadku uzyskania 60 – 74 pkt oraz oceny negatywnej – niedostateczna – w przypadku uzyskania 0 – 59 pkt. Pozostałe części będą polegały na rozwiązaniu zadań z zakresu prawa karnego, prawa cywilnego, prawa gospodarczego oraz prawa administracyjnego, które to zadania będą oceniane za pomocą ocen: celująca – która odpowiada matematycznie (na potrzeby wyliczenia średniej oceny) 6 pkt, bardzo dobra – która odpowiada matematycznie 5 pkt, dobra – która odpowiada matematycznie 4 pkt, dostateczna – która odpowiada matematycznie 3 pkt (oceny pozytywne) oraz niedostateczna – która odpowiada matematycznie 2 pkt (ocena negatywna). Proponowane rozwiązanie z jednej strony pozwala na stopniowanie ocen kandydatów, którzy

zaprezentowali ponadprzeciętną wiedzę na egzaminie, a z drugiej jasno określa, która z ocen jest podstawą do zaliczenia egzaminu. Wynik pozytywny z egzaminu otrzymuje zdający, który uzyskał co najmniej 60 punktów z testu i z każdej z pozostałych części egzaminu ocenę pozytywną. Celem takiej konstrukcji egzaminu zawodowego jest wprowadzenie przejrzystych zasad zdawania tego egzaminu, usprawnienie jego przebiegu, jak również umożliwienie dokonania weryfikacji jego wyników.

Należy podkreślić, że w celu zapewnienia samorządowi adwokackiemu i radcowskiemu pieczy nad właściwym wykonywaniem zawodu adwokata lub radcy prawnego wprowadzono szczególny mechanizm co do oceny prac poszczególnych części egzaminów zawodowych (art. 78e ust. 5 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 36⁵ ust. 5 ustawy o radcach prawnych).

Nowym rozwiązaniem jest utworzenie komisji egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości, której zadaniem będzie rozpatrywanie odwołań od wyników egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego. Powołanie takiego organu zapewni rzetelne i bezstronne rozpoznanie odwołań od wyników egzaminów zawodowych. Przepisy wprowadzają także możliwość złożenia skargi do sądu administracyjnego od uchwał tej komisji.

Ponadto w celu zapewnienia spójności rozwiązań przyjętych w projekcie oraz przejrzystości zasad zdawania zrezygnowano z części ustnej egzaminu notarialnego (art. 74 § 4). Zatem egzamin ten będzie przeprowadzany wyłącznie w formie pisemnej i będzie się składać z trzech części. Pierwsza część egzaminu notarialnego będzie polegać na rozwiązaniu testu składającego się z zestawu 100 pytań zawierających po trzy propozycje odpowiedzi, z których tylko jedna jest prawidłowa. Pozostałe części będą polegały na opracowaniu dwóch projektów aktów notarialnych oraz sporządzeniu opinii prawnej. Sposób oceniania będzie analogiczny jak w przypadku egzaminu adwokackiego i radcowskiego.

Zmiana art. 76 § 2 ustawy – Prawo o notariacie porządkuje sytuację osób, które ubiegają się o asesurę. Dotychczasowe przepisy stanowiły, że asesorem może

być jedynie osoba, która ukończyła aplikację. Taka regulacja wykluczała faktycznie osoby, które zdały egzamin notarialny bez odbywania aplikacji – co stawiało pod znakiem zapytania celowość wprowadzenia tego rozwiązania. Obecnie wprowadzono zasadę, że o asesurę może się ubiegać każdy, kto zdał egzamin notarialny (a zatem również osoby, które zostały dopuszczone do egzaminu notarialnego na mocy odrębnych przepisów i zdały ten egzamin z wynikiem pozytywnym).

Wprowadzona w art. 78 w pkt 1 lit. e ustawy – Prawo o notariacie ma na celu uporządkowanie katalogu kar dyscyplinarnych dotyczących aplikantów notarialnych, z uwagi na brak unormowań w tym zakresie w dotychczasowych przepisach.

Ponadto, zaproponowana zmiana art. 12 ust. 2 ustawy – Prawo o notariacie jest wynikiem ujednolicenia przepisu w stosunku do regulacji ustawy – Prawo o adwokaturze i ustawy o radcach prawnych odnośnie wymogów dotyczących osób uprawnionych do przystąpienia do egzaminu notarialnego bez obowiązku odbycia aplikacji notarialnej.

Natomiast zmiana w art. 95n ustawy – Prawo o adwokaturze ogranicza się do tego, że w miejsce wyrazu „rozdziale” proponuje się użycie wyrazu „dziale”; zmiana nie ma charakteru merytorycznego i jest uzasadniona koniecznością dostosowania przepisu do systematyki ogólnej nowelizowanej ustawy.

Przepisy przejściowe

Zaproponowane przepisy przejściowe odnoszą się do odpłatności aplikacji adwokackiej i notarialnej. Aplikanci adwokaccy i notarialni, którzy rozpoczęli aplikację przed wejściem w życie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, odbywali aplikację bezpłatną. Wprowadzenie odpłatności aplikacji nie powinno ich zatem dotyczyć, zgodnie z zasadą ochrony praw nabytych. Jednocześnie uregulowano obowiązek zwrotu opłat rocznych za powyższe aplikacje, które zostały pobrane na

podstawie art. 76b ust. 1 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 72 § 1 ustawy – Prawo o notariacie.

Dodanie art. 9 i 10 stanowi odpowiedź na sygnały, które docierały do Ministerstwa Sprawiedliwości, związane z problemem długotrwałego oczekiwania na egzamin adwokacki, radcowski i notarialny, przez aplikantów, którzy egzamin konkursowy zdali w dniu 10 grudnia 2005 r. Z informacji Departamentu Nadzoru nad Aplikacjami Prawniczymi wynika, że termin zakończenia aplikacji przez tych aplikantów jest bardzo różny (od września 2008 r. do maja 2010 r.), a zatem przy zasadzie, że egzamin zawodowy odbywa się raz w roku, wiele osób po zakończeniu aplikacji będzie zmuszonych do długotrwałego oczekiwania na egzamin, a ich status prawny byłby nieuregulowany, co sprzeczne jest z ideą otwierania zawodów prawniczych. Wprowadzenie proponowanej redakcji art. 9 i 10 daje uprawnienie Ministrowi Sprawiedliwości do wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu, w zależności od terminów zakończenia aplikacji w poszczególnych okręgowych radach adwokackich, okręgowych izbach radców prawnych i izbach notarialnych. Wprowadzenie powyższych przepisów nie pozostaje w sprzeczności z nowym projektem ustawy o państwowych egzaminach prawniczych przygotowywanym w Ministerstwie Sprawiedliwości, który będzie regulował sytuację prawną m.in. przyszłych aplikantów.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

Projekt ustawy oddziałuje na organy samorządu adwokackiego, radców prawnych i notarialnego, Ministra Sprawiedliwości oraz na osoby przystępujące do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, radcowską i notarialną oraz do egzaminu zawodowego adwokackiego, radcowskiego i notarialnego, a także osoby, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski oraz doktorów nauk prawnych.

W ramach konsultacji społecznych projekt został przekazany: Krajowej Radzie Radców Prawnych, Naczelnej Radzie Adwokackiej, Krajowej Radzie Notarialnej, Stowarzyszeniu Notariuszy RP, Stowarzyszeniu Doradców Prawnych, Stowarzyszeniu FairPlay, Krajowej Radzie Sądownictwa oraz wszystkim prezesom sądów apelacyjnych i prokuratorom apelacyjnym. W trakcie konsultacji społecznych uwagi zgłosili: Krajowa Rada Radców Prawnych, Naczelna Rada Adwokacka, Krajowa Rada Notarialna, prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach, prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie, prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, prokuratorzy z okręgu Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie, Stowarzyszenie FairPlay oraz Krajowa Rada Sądownictwa.

Krajowa Rada Radców Prawnych zgłosiła uwagi do projektu w piśmie z dnia 21 lutego 2007 r. W pierwszej części swojego stanowiska odnośnie projektu ustawy Krajowa Rada Radców Prawnych przedstawiła uwagi ogólne, zarzucając jednocześnie, że w projekcie nie zrealizowano wytycznych wynikających z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r. (sygn. akt K 6/06) oraz z dnia 8 listopada 2006 r. (sygn. akt K 30/06). W związku z powyższym zdaniem Krajowej Rady Radców Prawnych przedmiotowy projekt ustawy nie powinien być przedmiotem dalszych prac legislacyjnych, ale jednocześnie Krajowa Rada Radców Prawnych przedstawiła szczegółowe uwagi dotyczące projektu, które stanowiły załącznik do przedstawionego wyżej stanowiska.

Należy stwierdzić, że nie zasługują na uwzględnienie uwagi odnoszące się do treści projektowanego art. 25 ust. 1 i 2 ustawy o radcach prawnych. W ocenie Krajowej Rady Radców Prawnych przewidziane w projekcie możliwości uzyskania wpisu na listę radców prawnych, zarówno bez odbycia aplikacji i złożenia egzaminu radcowskiego, jak i bez odbycia aplikacji, ale po egzaminie radcowskim, nie uwzględniają ocen zawartych w uzasadnieniach wskazanych wyroków Trybunału Konstytucyjnego.

W trakcie prac nad ustawą szczególnej analizie poddano różnice w przygotowaniu zawodowym wynikającym z programu aplikacji sądowej, prokuratorskiej i notarialnej. Według stanu prawnego sprzed wejścia w życie noweli ustawy o radcach prawnych z dnia 30 czerwca 2005 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 163, poz. 1361) osoby, które przez okres co najmniej trzech lat zajmowały stanowisko sędziego, prokuratora albo wykonywały zawód adwokata lub notariusza były uprawnione do uzyskania wpisu na listę radców prawnych bez odbywania aplikacji radcowskiej i zaliczenia egzaminu radcowskiego. To rozwiązanie było akceptowane i nie budziło wątpliwości pomimo, że wymagany trzyletni okres nie był uzasadniony. Bez względu na długość praktyki sędziowskiej, prokuratorskiej, notarialnej czy też adwokackiej osoba ubiegająca się o wpis nie będzie miała możliwości zdobycia praktyki w wykonywaniu zawodu radcy prawnego. Co najwyżej zdobędzie większą praktykę w dotychczas wykonywanym zawodzie. W związku z tym projektodawca podtrzymuje założenie, zgodnie z którym przyjęty wcześniej wymagany trzyletni okres nie miał uzasadnienia i stanowił jedynie sztuczną barierę przy zmianie zawodu (z wyjątkiem radców Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, co do których zachowano 3-letni termin). Celem proponowanych w projekcie rozwiązań jest umożliwienie jak najszerszej grupie osób, które legitymują się doświadczeniem zawodowym, dostępu do zawodu adwokata lub radcy prawnego. Należy również podkreślić, że wskazane w projekcie okresy praktyk uzasadniają możliwość wpisu bez odbycia aplikacji radcowskiej i egzaminu radcowskiego są

odpowiednie i nie będą stwarzać niebezpieczeństwa nienależytego wykonywania zawodu.

Także uwaga dotycząca art. 25 ust.1 pkt 7 i 8 w zakresie wpisu na listę radców prawnych doktorów nauk prawnych z odpowiednim stażem zawodowym nie została uwzględniona, z uwagi na fakt, że umożliwienie wpisu na listę radców prawnych bez wymogu odbycia aplikacji i złożenia egzaminu radcowskiego doktorów nauk prawnych jest uzasadnione wysokim poziomem wiedzy w zakresie nauk prawnych, która została zweryfikowana w czasie egzaminu państwowego (doktorskiego). Podkreślić należy, że nadanie stopnia doktora nauk prawnych poprzedza obrona rozprawy doktorskiej, która potwierdza zarówno wiedzę teoretyczną kandydata w zakresie nauk prawnych, jak również umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Natomiast kryterium odbycia praktyki spełnia wykonywanie w kancelarii adwokackiej, zespole adwokackim, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o której mowa w art. 4a ustawy z dnia 26 lipca 1982 r. – Prawo o advokaturze, lub kancelarii radcy prawnego, spółce cywilnej, jawnej, partnerskiej, komandytowej, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, czynności bezpośrednio związanych ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata lub radcę prawnego (na podstawie umów cywilnoprawnych lub zatrudnienia w kancelarii), jak również zatrudnienie w charakterze referendarza sądowego lub asystenta sędziego przez szczegółowo wskazane w ustawie okresy.

Nieuzasadnione jest kwestionowanie przez Krajową Radę Radców Prawnych daty 1 stycznia 1991 r. dla oceny wagi zdanego egzaminu sędziowskiego/prokuratorskiego. Data ta wynika z wprowadzenia porównywalnego do dzisiejszego zakresu egzaminu sędziowskiego oraz prokuratorskiego, które od tego okresu były przeprowadzane przez sądy i prokuratury apelacyjne (w miejsce sądów na szczeblu wojewódzkim), co bardzo poważnie wpłynęło na poziom trudności tych egzaminów. Należy wskazać, że Krajowa Rada Radców Prawnych nie wskazała innej daty, która by zdaniem Krajowej Rady Radców

Prawnych dawała gwarancję znajomości podstawowych rozwiązań systemowych prawa w dniu wpisu na listę radców.

Nieuwzględniono uwagi dotyczące braku uregulowań w kwestii wpisu na listę radców prawnych osób, które zdały egzamin adwokacki lub notarialny, ale zawodu adwokata lub notariusza nie wykonywały. Mając na uwadze wytyczne zawarte w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r. oraz z dnia 8 listopada 2006 r., z uwagi na brak doświadczenia zawodowego, osoby te mają jedynie uprawnienie do przystąpienia do egzaminu radcowskiego bez obowiązku odbycia aplikacji.

Nie zasługuje na uwzględnienie uwaga dotycząca możliwości przystąpienia do egzaminu radcowskiego osób zatrudnionych na stanowisku referendarza sądowego, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora (art. 25 ust. 2 pkt 2) jako sprzeczna z poglądem Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 8 listopada 2006 r. (sygn. akt K 30/06) stwierdził, że: „Możliwość przystąpienia przez tak przygotowane osoby do egzaminu radcowskiego, dodatkowo ograniczona warunkiem 5-letniej pracy na stanowisku referendarza w okresie 8 lat bezpośrednio poprzedzających przystąpienie do egzaminu radcowskiego nie narusza standardu konstytucyjnego wynikającego z art. 17 ust. 1 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny przypomina w swym stanowisku, że możliwy jest (także w świetle zasady wolności wyboru i wykonywania zawodu, ustanowionej w art. 65 ust. 1 Konstytucji) przepływ z jednego do innego zawodu prawniczego, ograniczony wskazanymi wcześniej warunkami. Warunki te zostały spełnione przez kwestionowany przepis, tym bardziej, że dotyczy on przystąpienia do egzaminu zawodowego, a nie możliwości ubiegania się o wpis na listę radców prawnych”.

Ponadto, nie można się zgodzić z uwagą dotyczącą dopuszczenia do egzaminu radcowskiego osób, które zdały egzamin sędziowski, prokuratorski lub notarialny bez wykazania się przez nie jakąkolwiek praktyką prawniczą oraz określenia daty zdanego egzaminu, gdyż ustalenie uprawnienia do zdawania egzaminów adwokackich i radcowskich dla tej kategorii osób jest uzasadnione

odbywaniem aplikacji sądowej, prokuratorskiej lub notarialnej i zdaniem odpowiednich egzaminów, co przesądza o posiadaniu przez te osoby praktyki (odpowiadającej okresowi aplikacji) i wiedzy (co potwierdził zdany egzamin sędziowski, prokuratorski lub notarialny).

Częściowo uwzględniono uwagę dotyczącą wydłużenia terminów wskazanych z art. 31¹ na 30 dni i przyjęto jednolity termin 14 dni na przesłanie do Ministra Sprawiedliwości uchwał dotyczących m.in. wpisu na listę radców prawnych lub aplikantów radcowskich, co jest uzasadnione w przypadku złożenia przez Ministra Sprawiedliwości sprzeciwu od uchwały rady okręgowej izby radców prawnych. Także uwaga dotycząca braku określenia treści ślubowania składanego przez aplikantów jest niezrozumiała i nie została uwzględniona, tym bardziej, że Krajowa Rada Radców Prawnych nie zaproponowała w zamian żadnego, nowego brzmienia ślubowania.

Ponadto uwaga dotycząca rozpoczęcia aplikacji w dniu 15 października nie została uwzględniona, gdyż wprowadzona zmiana rozpoczęcia aplikacji na dzień 1 stycznia (a nie jak dotychczas w październiku) wynika ze zmiany terminów egzaminów wstępnych na aplikacje korporacyjne i przesunięcie ich na jesień (wrzesień). Zmiana ta jest spowodowana uwzględnieniem bardzo licznych postulatów studentów prawa oraz apelu Dziekanów i Prodziekanów Wydziałów Prawa Uniwersytetów Polskich wystosowanego do Ministra Sprawiedliwości w dniu 23 kwietnia 2007 r., w którym apelujący zwrócili się o wyznaczenie daty egzaminów na aplikacje w takim terminie, aby do powyższych egzaminów mogli przystępować również absolwenci kończący studia w roku akademickim, w którym odbywa się egzamin wstępny na aplikacje.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej wydłużenia terminów z art. 33 ust. 6 i 8 na 30 dni, ponieważ powyższa zmiana miała na celu usprawnienie i skrócenie procedury wpisu na listę aplikantów radcowskich oraz uwagi dotyczącej liczby punktów niezbędnych do zaliczenia z wynikiem pozytywnym egzaminu wstępnego, gdyż limit 100 poprawnych odpowiedzi (czyli 66 % punktów

możliwych do uzyskania) jest wystarczający do oceny wiedzy kandydata za wystarczającą.

Ponadto, Krajowa Rada Radców Prawnych zaopiniowała negatywnie rezygnację z objęcia egzaminem wstępnym kodeksu etyki zawodowej. Uwaga ta nie została uwzględniona, gdyż znajomość zasad etyki zawodowej powinna być przedmiotem szkolenia na aplikacji, a nie wyznacznikiem zaliczenia egzaminu wstępnego, zwłaszcza, że taki przedmiot nie jest objęty programem wyższych studiów prawniczych.

Nie uwzględniono również uwagi dotyczącej określenia ram czasowych terminu egzaminu wstępnego, gdyż regulacja stałaby w sprzeczności z terminem rozpoczęcia aplikacji radcowskiej, co jednocześnie powodowałoby zbyt długie (prawie półroczne) oczekiwanie aplikantów na rozpoczęcie aplikacji.

Odnośnie uwagi dotyczącej zapewnienia udziału samorządu radcowskiego w postępowaniu odwoławczym od wyniku egzaminu wstępnego, należy wskazać, że uwaga ta nie została uwzględniona, gdyż Trybunał Konstytucyjny stwierdził zgodność z Konstytucją przepisów, regulujących przeprowadzanie naboru na powyższe aplikacje w drodze państwowego egzaminu, którego organizacja (w tym również postępowanie odwoławcze) pozostaje w kompetencji Ministra Sprawiedliwości.

Z uwag zgłoszonych do projektowanych przepisów o egzaminie radcowskim nie uwzględniono żadnej. Nie jest zasadne stanowisko Krajowej Rady Radców Prawnych, jakoby opracowane zasady przeprowadzania egzaminu zawodowego nie wypełniały art. 17 ust. 1 Konstytucji. Zgodnie z projektem, egzamin radcowski będzie się odbywać przy znacznym zwiększeniu wpływu korporacji. Zarówno zespół do przygotowywania zestawów pytań testowych oraz zadań, jak i komisja egzaminacyjna składałaby się w połowie z przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości i w połowie z przedstawicieli samorządu zawodowego. Akty wykonawcze, szczegółowo regulujące zasady odbywania egzaminu radcowskiego będą wydawane po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Radców Prawnych. W związku z tym można przyjąć, że samorząd posiada znaczący

wpływ na zasady przeprowadzania egzaminu zawodowego – wpływ, który pozwoli przeprowadzić egzamin w kształcie dostosowanym do specyfiki wykonywania zawodu radcy prawnego. Należy również wskazać, że rozporządzenia wykonawcze do ustawy o radcach prawnych nie mogą być wydawane w porozumieniu z Krajową Radą Radców Prawnych, a jedynie po zasięgnięciu jej opinii, bowiem Krajowa Rada Radców Prawnych nie ma legitymacji do wydawania tej rangi aktów prawnych.

W związku z uwagami Krajowej Rady Radców Prawnych do art. 36¹ projektu ustawy, zrezygnowano z regulacji dotyczących ustalenia regulaminu przeprowadzania egzaminu radcowskiego. Analogiczną zmianę wprowadzono w ustawie – Prawo o adwokaturze. Sposób przeprowadzania egzaminu zawodowego będzie regulować rozporządzenie wydane na podstawie art. 78 ust. 14 oraz art. 36¹ ust. 13 projektu ustawy.

Ponadto, nie uwzględniono uwagi Krajowej Rady Radców Prawnych odnośnie wprowadzenia w ramach egzaminu radcowskiego części ustnej, gdyż celem wprowadzenia tylko formy pisemnej egzaminu zawodowego jest przejrzystość zasad zdawania tego egzaminu, usprawnienie jego przebiegu, jak również umożliwienie dokonania weryfikacji jego wyników w postępowaniu odwoławczym. Należy wskazać, że pisemny egzamin radcowski został bardzo rozbudowany, co pozwoli na sprawdzenie przygotowania do zawodu radcy prawnego.

Również nie uwzględniono uwagi dotyczącej rozszerzenia piątej części egzaminu radcowskiego z zakresu prawa administracyjnego o konstruowanie projektów aktów prawnych, gdyż przygotowywanie i opracowywanie projektów aktów prawnych należy przede wszystkim do legislatorów, którzy w tej materii są przygotowywani w toku aplikacji legislacyjnej. Celem aplikacji radcowskiej jest przygotowanie do zawodu radcy prawnego, a nie do zawodu legislatora.

W wyniku uwagi do art. 36² ust. 2 projektu ustawy została zmieniona redakcja powyższego artykułu oraz art. 78a ust. 2.

Także uwaga dotycząca komisji II stopnia (odwoławczej) nie została uwzględniona z przyczyn wskazanych wyżej, odnośnie do komisji egzaminacyjnej przy egzaminie zawodowym.

Należy również wskazać, że uwaga dotycząca art. 36⁹ projektu ustawy jest niezrozumiała i nie została uwzględniona, bowiem przepis ten nie dotyczy egzaminu poprawkowego, gdyż w razie uzyskania negatywnego wyniku z egzaminu radcowskiego, zdający może przystępować do kolejnych egzaminów radcowskich, które zdaje w całości. Zatem jest to kolejny egzamin radcowski, a nie poprawkowy, przy czym celowo nie określono okresu, w którym egzamin ten ma być zdany. Z powyższego względu nie ma potrzeby regulowania statusu osób, które po zakończeniu aplikacji przystąpiły do egzaminu radcowskiego i go nie zdały, bowiem osoby takie tracą status aplikanta.

Niezrozumiała jest też uwaga dotycząca art. 60 pkt 13, gdyż taka redakcja przepisu powinna czynić zadość wskazówkom Trybunału Konstytucyjnego i zarazem zapewnić organom samorządu radcowskiego wpływ na ustalanie zasad składania egzaminu zawodowego.

Nie uwzględniono również ostatniej uwagi Krajowej Rady Radców Prawnych dotyczącej nowelizacji art. 12 § 1 pkt 3 ustawy – Prawo o notariacie, gdyż materia obejmująca ten przepis nie jest przedmiotem nowelizacji.

Ogólne uwagi do projektu zgłosiła także Naczelna Rada Adwokacka, zarzucając – podobnie jak Krajowa Rada Radców Prawnych – że w projekcie nie zrealizowano wytycznych wynikających z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r. (sygn. akt K 6/06) oraz z dnia 8 listopada 2006 r. (sygn. akt K 30/06). Większość zgłoszonych uwag przez Naczelną Radę Adwokacką pokrywa się z uwagami zgłoszonymi przez Krajową Radę Radców Prawnych. Uwagi te nie zostały uwzględnione z przyczyn szczegółowo opisanych przy uwagach zgłoszonych przez Krajową Radę Radców Prawnych.

Niezrozumiała jest uwaga dotycząca nieprecyzyjności zapisu: „czynności związanych bezpośrednio ze świadczeniem pomocy prawnej”, gdyż pojęcie

„świadczenie pomocy prawnej” zostało zdefiniowane w ustawie – Prawo o adwokaturze.

Również uwaga dotycząca łączenia komisji egzaminacyjnych dla wszystkich zawodów jest niezrozumiała, bowiem z projektu wynika wprost, że komisje egzaminacyjne są odrębne dla poszczególnych korporacji.

Niezrozumiała jest ponadto uwaga dotycząca przedłużenia okresu przejściowego, który pozwala na zdawanie egzaminów zawodowych aplikantów, którzy rozpoczęli aplikację przed wejściem w życie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. na dotychczasowych (samorządowych) zasadach, gdyż z treści art. 5 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 163, poz. 1361, z późn. zm.) wynika, że tylko aplikanci adwokaccy, radcowscy i notarialni wpisani na listę aplikantów przed datą wejścia w życie ustawy, przystępują do egzaminu zawodowego na dotychczasowych zasadach. Ponadto należy wskazać, że nie nowelizuje się przepisów przejściowych.

Krajowa Rada Notarialna również zgłosiła do projektu uwagi ogólne, zarzucając także, że w projekcie nie zrealizowano wytycznych wynikających z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 kwietnia 2006 r. oraz z dnia 8 listopada 2006 r. Wskazała także, że przywołane wyroki dotyczą co prawda nowelizacji ustawy w zakresie zaskarżonym przez Naczelną Radę Adwokacką i Krajową Radę Radców Prawnych, a zatem w części dotyczącej zawodów adwokata i radcy prawnego, ale wobec jednorodności uregulowań tych samych kwestii, można je rozciągnąć także w stosunku do ustawy – Prawo o notariacie.

Ponadto uwzględniono uwagę redakcyjną dotyczącą art. 10 odnośnie zmiany nazwy egzaminu na aplikację notarialną.

Spośród uwag zgłoszonych przez prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach uwzględniono uwagę dotyczącą praktyki zawodowej w kancelariach, która będzie mogła być wykonywana w okresie aplikacji.

Nie została uwzględniona uwaga dotycząca poszerzenia w art. 66 ust. 1 pkt 6 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 1 pkt 6 ustawy o radcach prawnych stażu zawodowego o stanowisko asesora komorniczego, z uwagi na odmienny charakter czynności wykonywanych w ramach asesury komorniczej.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej propozycji zmiany ust. 4 w art. 75c projektu ustawy, ponieważ złożenie zaświadczenia, o którym mowa w ust. 2a nie stanowi braku formalnego zgłoszenia. Jednakże zmieniono przepis ust. 5, w którym wskazano sytuacje, kiedy zgłoszenie pozostawia się bez rozpoznania. Analogiczne zmiany wprowadzono w pozostałych ustawach.

Natomiast nie uwzględniono uwagi dotyczącej określenia wymogu niekaralności jako przesłanki niezbędnej przy wpisie na listę adwokatów i radców prawnych. Powyższa uwaga jest niezrozumiała, gdyż w ramach badania przesłanki nieskazitelnego charakteru oraz rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu adwokata czy radcy prawnego pod uwagę brana jest przesłanka niekaralności.

Uwagi do projektu ustawy ponadto zgłosił prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie. Nie uwzględniono uwagi dotyczącej wprowadzenia ustnej części egzaminu adwokackiego i radcowskiego z przyczyn wskazanych przy uwagach Krajowej Rady Radców Prawnych oraz zrezygnowano z nowelizacji art. 21 ustawy o radcach prawnych.

Ze względu na zmianę art. 66 ust. 1 oraz 25 ust. 1 uwzględniono uwagę dotyczącą niesłusznego różnicowania stażu pracy w zależności od rodzaju wykonywanych czynności.

Uwaga dotycząca art. 75 ust. 3 jest niezrozumiała i nie można się do niej odnieść, gdyż z powyższego przepisu nie wynika możliwość wcześniejszego rozpoczęcia aplikacji niż dnia 1 stycznia.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej liczby punktów niezbędnych do zaliczenia z wynikiem pozytywnym egzaminu wstępnego oraz terminu rozpoczęcia aplikacji z przyczyn wskazanych przy uwagach Krajowej Rady Radców Prawnych.

Niezrozumiała jest uwaga odnośnie określenia w ustawie czasu trwania egzaminu adwokackiego, gdyż w art. 78 ust. 13 określono delegację dla Ministra Sprawiedliwości do wydania po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Adwokackiej rozporządzenia, które m.in. określi czas trwania poszczególnych części egzaminu adwokackiego.

Ponadto nie uwzględniono uwagi dotyczącej ustalenia okresu zajmowania stanowisk sędziego, prokuratora i wykonujących zawód radcy prawnego lub notariusza z przyczyn opisanych przy uwagach Krajowej Rady Radców Prawnych.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej egzaminatorów i zastępców egzaminatorów przeprowadzających egzaminy zawodowe, gdyż nie znajduje uzasadnienia, aby egzaminatorami wskazanymi przez Ministra Sprawiedliwości byli wyłącznie sędziowie.

Z uwag zgłoszonych przez prokuratorów z okręgu Prokuratury Apelacyjnej w Warszawie uwzględniono uwagę dotyczącą art. 67 ustawy – Prawo o adwokaturze, który w przedmiotowym projekcie ustawy został uchylony. Ponadto nie uwzględniono z przyczyn wskazanych przy uwagach Krajowej Rady Radców Prawnych uwagi dotyczącej określenia stażu pracy wymaganego do wpisu na listę adwokatów osób, które zajmowały stanowisko sędziego, prokuratora, radcy prawnego lub notariusza.

Spośród uwag zgłoszonych do projektu ustawy przez Stowarzyszenie „FairPlay” większość uwag nie została uwzględniona. Uwaga dotycząca art. 66 ust. 1 pkt 4 – 7 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz ust. 2 pkt 3 i 4 oraz art. 25 ust. 1 pkt 4 – 7 oraz ust. 2 pkt 3 i 4 ustawy o radcach prawnych w zakresie zniesienia doświadczenia zawodowego w stosunku do osób, które zdały egzamin sędziowski jest sprzeczna z orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał orzekł bowiem wyraźnie, że przepływ między zawodami prawniczymi nie może następować automatycznie. Dostęp do zawodu adwokata (radcy prawnego) bez praktycznego doświadczenia prawniczego stwarza, w opinii Trybunału Konstytucyjnego, niebezpieczeństwo nienależytego wykonywania zawodu.

Również uwaga dotycząca odmiennego uregulowania zasad przechodzenia do zawodu adwokata (radcy prawnego) przez osoby, które zdały egzamin prokuratorski lub notarialny jest nieuzasadniona. W stosunku do osób, które zdały egzamin prokuratorski należy wskazać, że uzyskują uprawnienie do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych bez wymogu odbycia aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego po spełnieniu łącznie dwóch przesłanek: zdany egzamin prokuratorski oraz odpowiednie określone w projekcie doświadczenie zawodowe, co czyni zadość wytycznym wskazanym w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego. Odnośnie zaś osób, które zdały egzamin notarialny należy podkreślić, że osoby te posiadają uprawnienie do przystąpienia do egzaminu adwokackiego lub radcowskiego, zatem uwaga Stowarzyszenia „FairPlay” w tym zakresie jest niezrozumiała, bowiem osoby takie nie mają uprawnienia do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych bez wymogu odbycia aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego.

Nie uwzględniono ponadto możliwości „zaliczenia” doświadczenia zawodowego zdobytego w innych podmiotach niż wskazane w projekcie, ponieważ przyjęte rozwiązanie w projekcie ustawy odnośnie do katalogu osób uprawnionych do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych bez odbycia aplikacji i złożenia egzaminu zawodowego oraz katalogu osób uprawnionych do zdawania egzaminu zawodowego miało na celu dopuszczenie do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych lub do egzaminu zawodowego jedynie osób, które wykonują czynności bezpośrednio związane ze świadczeniem pomocy prawnej przez adwokata czy radcę prawnego lub są zatrudnione w organach wymiaru sprawiedliwości.

Niezrozumiała jest uwaga dotycząca nieprecyzyjności zapisu: „czynności związanych bezpośrednio ze świadczeniem pomocy prawnej”, gdyż pojęcie „świadczenie pomocy prawnej” zostało zdefiniowane w ustawie – Prawo o adwokaturze.

W wyniku zmiany brzmienia art. 66 ust. 1 oraz art. 25 ust. 1 przez ujednoczenie wymogów dotyczących stażu zawodowego w stosunku do osób, które zdały

egzamin sędziowski lub prokuratorski po dniu 1 stycznia 1991 r. oraz doktorów nauk prawnych przy wpisie na listę adwokatów i radców prawnych nie uwzględniono uwagi dotyczącej art. 66 ust. 1 pkt 4 oraz art. 25 ust. 1 pkt 4. Nowa regulacja pozwala na uzyskanie wpisu na listę adwokata lub radcy prawnego osobom, które okres praktyki zawodowej odbywały na różnych stanowiskach (ale łącznie 3 lata) tj. asesora sądowego, asesora prokuratorskiego, referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego czy aplikanta sądowno-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora czy wykonując pracę w kancelarii prawnej.

Uwzględniono uwagę dotyczącą art. 68 ust. 3 pkt 3 oraz art. 24 ust. 2 pkt 3 przez poszerzenie katalogu dokumentów koniecznych do złożenia przy wniosku o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych o „zaświadczenie” od pracodawcy.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej zniesienia wymogu przedkładania umowy o pracę lub innych dokumentów przy wpisie na listę adwokatów lub radców prawnych, gdyż powyższy wymóg nie narusza ochrony danych osobowych pracownika czy osób świadczących usługi, natomiast pozwoli należycie ocenić spełnienie przez kandydatów przesłanek do wpisu na listę adwokatów lub radców prawnych. Ponadto obowiązek przedkładania potwierdzenia złożenia deklaracji podatkowych ma na celu uniknięcie pozorności zatrudnienia.

Uwagi zgłoszone przez Krajową Radę Sądownictwa zostały częściowo uwzględnione. Odnośnie uwagi dotyczącej art. 66 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 25 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o radcach prawnych należy wskazać, że przepisy powyższe zostały zmienione przez ujednolicenie wymogów dotyczących stażu zawodowego w stosunku do osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po dniu 1 stycznia 1991 r. oraz doktorów nauk prawnych przy wpisie na listę adwokatów i radców prawnych, co szczegółowo zostało wyjaśnione przy uwagach Stowarzyszenia „FairPlay”.

Nie uwzględniono uwagi dotyczącej wprowadzenia zastępstwa dla osób po zdany egzaminie sędziowskim, ponieważ instytucja ta dotyczy wyłącznie aplikantów adwokackich i radcowskich.

Nie została uwzględniona również uwaga dotycząca odbywania przez aplikantów adwokackich i radcowskich praktyk w sądach, prokuraturach i kancelarii notarialnej, gdyż celowym działaniem ustawodawcy było zmienienie zasad odbywania aplikacji, co zostało szczegółowo wyjaśnione w uzasadnieniu. Natomiast została uwzględniona uwaga dotycząca nowelizacji art. 32 ust. 3 ustawy o radcach prawnych.

Regulacja ustawy będzie miała wpływ na budżet państwa. Łączne wydatki na wynagrodzenie egzaminatorów przeprowadzających zawodowe egzaminy adwokackie i radcowskie są szacowane na 143 960 zł. Łączna wysokość wydatków na wynagrodzenia dla członków zespołu przygotowujących pytania na egzaminy wstępne jest szacowana na 98 000 zł. Łączna wysokość wydatków na wynagrodzenia dla członków zespołu przygotowujących pytania i zadania na egzaminy zawodowe jest szacowana na 161 000 zł. Ponadto zmniejszenie liczby pytań z 250 do 150 na egzaminie konkursowym na każdą z aplikacji przyczyni się do zmniejszenia wydatków z tytułu powielania i przekazywania testów, jednak nie jest możliwe określenie wysokości ewentualnego zmniejszenia wyżej wymienionych wydatków, gdyż nie jest możliwa do przewidzenia liczba osób, która do egzaminu przystąpią. Należy również wskazać, że zgodnie z treścią projektowanego art. 1 pkt 13 i 24, art. 2 pkt 10 i 19 oraz art. 3 pkt 7 i 17, że kandydat (zdający) uiszcza opłatę za egzamin wstępny oraz zawodowy, która stanowi dochód budżetu państwa. Jednocześnie w przypadku pozostawienia zgłoszenia bez rozpoznania, wydania decyzji odmawiającej dopuszczenia do udziału w egzaminie wstępnym lub zawodowym albo rezygnacji kandydata (zdającego) z udziału w egzaminie, zgłoszonej przewodniczącemu komisji egzaminacyjnej nie później niż 14 dni przed terminem egzaminu, na pisemny wniosek kandydata (zdającego) połowa uiszczonej opłaty podlega zwrotowi. W związku z powyższym można szacować, że dochody budżetu państwa mogą ulec zwiększeniu o 37 206 zł, albowiem według obecnej regulacji opłata podlega zwrotowi w całości.

W stosunku do wydatków związanych z egzaminami zawodowymi w 2006 r., wydatki w latach 2008 – 2010 z tego tytułu ulegną istotnemu zmniejszeniu, bowiem w 2006 r. egzamin przeprowadziły 43 (na 54 powołane) komisje, natomiast do 2010 r. egzamin przeprowadzi tylko 10 komisji. Niewielki wzrost kosztów przeprowadzenia egzaminu nastąpi w związku ze zwiększeniem liczby członków komisji egzaminacyjnej przeprowadzającej egzaminy adwokacki i radcowski (z 7 do 8), jednak wydatki te w całości będą pokryte z opłat, wnoszonych przez osoby przystępujące do egzaminu.

Ponadto w związku z wejściem w życie nowelizacji zostaną poniesione wydatki związane z powołaniem komisji egzaminacyjnej II stopnia przy Ministrze Sprawiedliwości. Przyjmuje się, że wysokość wynagrodzenia dwóch komisji (jednej na potrzeby egzaminu adwokackiego, drugiej zaś na potrzeby egzaminu radcowskiego) wyniesie 73 104 zł, co odpowiada wysokości wynagrodzenia dwóch komisji egzaminacyjnych.

Ustawa wpłynie również na rynek pracy i konkurencyjność gospodarki, albowiem przez poszerzenie dostępu do zawodów prawniczych zmniejszy bezrobocie oraz zwiększy konkurencyjność na rynku usług prawniczych. Projektowana regulacja nie wpłynie na przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw, a także na sytuację i rozwój regionalny.

Materia ustawy leży poza zakresem spraw regulowanych przez prawo Unii Europejskiej.

Spełniono także wymóg, o którym mowa w § 11 ust. 1 uchwały nr 49 Rady Ministrów z dnia 19 marca 2002 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. Nr 13, poz. 221, z późn. zm.).

Ponadto projekt został zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414).